

«ДЛЯ ЗЕМЛЯКОЎ-БЕЛАРУСАЎ»

Выйшаў пераклад Новага Запавету на родную мову, зроблены праваслаўнай царквой

«Новы Заповіт Госпада нашага Ісуса Хрыста» — выданне з такой назвай было прэзентавана на Дні беларускага пісьменства ў Полацку. Гэта новы пераклад Свяшчэннага Пісання на беларускую мову. Зроблены ён Біблейскай камісіяй Беларускай праваслаўнай царквы. У склад камісіі ўвайшлі протаіерэй Сяргій Гардун, кандыдат багаслоўя протаіерэй Аляксандр Пачопка, бакалаўр багаслоўя Іван Чарота, доктар філалагічных навук Уладзімір Васілевіч, кандыдат філалагічных навук Аляксандр Кароль і кандыдат багаслоўя Таццяна Матрунчык. Протаіерэй Сяргій Гардун расказаў усе падрабязнасці стварэння такога важнага перакладу:

«Ідэя ўзнікла яшчэ ў канцы 1980-х гадоў — як толькі пачалася перабудова і стала можна святарам займацца такой сур'ёзнай творчасцю. Дагэтуль дзейнасць любой духоўнай асобы абмяжоўвалася сценамі храма і богаслужэннем. Да таго ж не было ўмоў для выдання: калі б мы зрабілі гэты пераклад 40—50 гадоў таму, яго б усё адно ніхто не выдаў. І толькі калі з'явілася перспектыва, што праца можа пабачыць свет, мы сталі працаваць.

Мітрапаліт Філарэт благаславіў стварэнне Беларускай біблейскай камісіі. Яна складаецца са святароў, з некалькіх праваслаўных асоб, што маюць не толькі багаслоўскую, але і філалагічную адукацыю, а таксама з прыхаджан нашых храмаў — дактароў філалагічных навук, членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі. Мы стварылі такую групу і пачалі працаваць.

Справа ішла доўга, бо напачатку мы нават не ўсе жылі ў Мінску. Выбіралі дзень, у які можна прыехаць і сустрэцца. Я, напрыклад, служыў у Слоніме ў той час. З 1994 года я жыў у Мінску, і гэтыя сустрэчы зрабіліся больш рэгулярнымі.

Такім чынам, паступова працавалі. У адрозненне ад іншых перакладаў, якія ўжо рабіліся на беларускую мову, — напрыклад Васіля Сёмухі, ксяндза Уладзіслава Чарняўскага, даваенных перакладаў, — мы перакладалі з арыгіналаў, са старажытнагрэчаскага тэксту.

МАТЭУШ ЦІ МАЦВЕЙ?

Што датычыць тэрміналогіі (бо ў розных перакладах яна розная), то тут усё абумоўлена нашай гісторыяй. Каб стала зусім зразумела, скажу, што мы ўсе — хто любіць беларускую мову, шануе яе, карыстаецца ёй — размаўляем на адной мове. Тым не менш у плане канфесійным тэрміны вельмі адрозніваюцца. Скажам, словы «царква» і «касцёл», па сутнасці, абазначаюць будынак для малітвы. У той час як у любой іншай мове для абазначэння гэтых паняццяў выкарыстоўваецца адно і тое ж слова, у нас выкарыстоўваюцца два розныя, якія не замяняюцца адно адным. Гэтаксам некаторыя паняцці, назвы свят розных. Безумоўна, рабілі пераклад у першую чаргу для праваслаўных вернікаў. Калі ў каталіцкіх перакладах імёны выглядаюць як Матэуш (на польскі манер), то ў нас — Мацвей. Арыентаваліся на імёны, найбліжэйшыя да арыгінала і што людзі прывыклі чуць у храме на царкоўнаславянскай мове.

ПАНЯДЗЕЛАК ЦІ ПАВАСКРЭСНІК?

У некаторых выпадках праваслаўныя і католікі згодныя ў выбары таго ці іншага слова:

Фота Сяргея Ніканючы

напрыклад, усюды ўжываецца слова «благаслаўленне» — і ў гэтым яны адзінадушыя. Але многім свецкім аўтарам яно не падабаецца. А слова «дабраслаўленне» створана штучна, няма ніякіх фальклорных запісаў, каб хтосьці так гаварыў ці пісаў у XVII, XVIII, XIX стагоддзях. Яно створана ў XX стагоддзі, і мы лічым, што гэта няправільна. Ёсць старажытныя словы, якія заўжды ўжываліся, — не было такога часу, каб іх не выкарыстоўвалі.

Простае слова «панядзелак» — таму што «пасля нядзелі». Раней гэты дзень тыдня, які па-беларуску мы называем «нядзеля», называўся і ў Расіі нядзеляй. Потым яго сталі называць «воскресенье». Але з-за гэтага яны не вырашылі перайменаваць панядзелак і назваць яго «повоскресніком». Прыкладна такая ж логіка ў тых, хто не дапускае слова «благаслаўленне». Усе гэтыя выпадкі мы аналізавалі нашай камісіяй і рабілі адпаведны пераклад.

6000 І 30 000 АСОБНІКАЎ?

Гэты пераклад ужо быў апрабаваны. Мы спачатку выдавалі яго часткамі. Яшчэ ў 1991 годзе надрукавалі Евангелле паводле Мацвея. Праз некалькі гадоў Марка, Луку, Іаана. Потым надрукавалі кнігу Дзеянняў апостальскіх. Прычыны гэтыя выданні вельмі навуковыя па сваёй форме, бо спачатку ідзе арыгінальны старажытнагрэчаскі тэкст, затым царкоўнаславян-

скі, рускі сінадалны пераклад XIX стагоддзя і наш беларускі. Калі людзі добра ведаюць мовы, то па гэтых перакладах можна было ўбачыць розныя адценні сэнсу. У 2007 годзе мы выдалі богаслужэбнае Евангелле — чатырох евангелістаў. Аднак гэта былі не проста тэксты, але з пазначэннем, які ўрываў у які дзень на працягу ўсяго года чытаецца. Вельмі зручна святару — адкрыць і прачытаць. І людзі набывалі гэтыя кнігі, і ў многіх храмах яны ўжываюцца. І калі заўважаліся нейкія недакладнасці, абдрукоўкі, то ў новым выданні, натуральна, іх выправілі.

Спадзяёмся, што гэта выданне не апошняе і будзе яшчэ перавыданні. Я нават магу наперад раскрыць таямніцу. Паколькі віртуальны пераклад у інтэрнэце ўжо быў даступны і яго можна было ўбачыць, то замежныя беларусазнаўцы са Злучаных Штатаў Амерыкі, Канады, Польшчы, ведаючы пра нашу працу, папрасілі азнаёміцца з ёй больш падрабязна і выказаць свае заўвагі. Таму зараз прынята рашэнне ў міжнароднай арганізацыі, што ўжо да канца года пераклад будзе перавыдадзены, магчыма, у ЗША. Яны вырашылі зрабіць такі падарунак беларусам. Калі мы на царкоўныя грошы надрукавалі толькі 6000 асобнікаў. То там збіраюцца надрукаваць 30 000 асобнікаў, прывезці сюды і распаўсюдзіць. Гэта будзе маленькі фармат. І яны хочуць, каб выданне было не толькі для праваслаўных, але і для католікаў, і для пратэстантаў.

Цяпер на вокладцы кнігі змешчаны Ефрасіннеўскі крыж, аднак гэта праваслаўная святая, а пратэстанты не шануюць святых. Пратэстанты часам выкарыстоўваюць чатырохканцовы крыж, як сімвал. Вядома, я раіў замежным выдаўцам усё-такі выкарыстаць Ефрасіннеўскі крыж, які мае якасць беларускага характару. Спадзяюся, я іх пераканаў.

А ЯК СКАРЫНА?

Безумоўна, робячы сваю працу, мы заўсёды памяталі пра Скарыну, яго імкненне зрабіць тэкст Свяшчэннага Пісання больш даступным, зразумелым. Паўтару словы акадэміка Жураўскага: «Мова, на якой Скарына выдаў Свяшчэннае Пісанне — гэта царкоўнаславянская мова ў беларускай рэдакцыі». Ён абеларусіў царкоўнаславянскую мову настолькі, наколькі лічыў патрэбным, каб гэта было зразумела.

Мы памяталі гэты прынцып Скарыны. Бо часам, калі перакладаюць на беларускую мову, стараюцца прыдумаць такія тэрміны, каб былі як мага больш не падобнымі на рускія. Мы такой мэты не ставілі. Мы акурат хацелі захаваць традыцыю. У мове Скарыны многа царкоўнаславянства. І ў нашым перакладзе гэту традыцыю арыентацыі на царкоўнаславянскую мову захоўваем.

Скарына, хоць і ў Празе пачаў выдаваць свае кнігі, працягнуў у Вільні, але, безумоўна, рабіў гэта для землякоў-беларусаў. А нам, дзякуй Богу, стала магчыма працаваць у сталіцы нашай краіны, у Мінску. Прэзентацыя выдання, сімвалічна, адбылася ў Полацку.

ЯШЧЭ І ПСАЛТЫР?

Мы думаем працягваць працу. Скарына спачатку выдаў Псалтыр, а затым Новы Заповіт. Мы пачалі ўсё-такі з Новага Запавету. Спадзяёмся, што да 500-годдзя выхату яго апошняй кнігі, Апостала, у 2025 годзе, паспеем перакласці яшчэ і Псалтыр. Атрымаецца крышку наадварот, але ў сугучнасці са Скарынам.

Гэта выданне, праца Беларускай біблейскай камісіі — сведчанне таго, што словы Госпада Ісуса Хрыста, якія Ён сказаў сваім апосталам: «Ідзіце і навучыце ўсе народы, хрысцічы ў імя Айца і Сына і Святога Духа, і вучычы іх выконваць усё, што я запаведаў вам», — гэта і сёння прынцып дзеяння для царквы. І мы працягваем гэту традыцыю.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
nina@zviazda.by

г. Полацк

■ За падзеяй

Прыступкі да духоўнага багацця

Пра станаўленне рэлігійнага жыцця ў краіне расказвае выстаўка ў Нацыянальным гістарычным музеі

Праваслаўе, каталіцызм, іўдаізм, іслам — усе асноўныя рэлігіі свету гарманічна суіснуюць у адной зале выстаўкі «Беларусь. Адраджэнне духоўнасці», як і ва ўсёй краіне. Не абышлося тут і без экспанатаў часоў язычніцтва — першых спроб нашых продкаў растлумачыць сутнасць чалавечага жыцця. Усе гэтыя вераванні — прыступкі, якія вызначылі нацыянальны асаблівасці духоўнага аблічча беларусаў і працягваюць удзельнічаць у фарміраванні каштоўнасцяў грамадства.

Статус міжнароднага праект «Беларусь. Адраджэнне духоўнасці» атрымаў дзякуючы дапамозе Дзяржаўнага гістарычнага музея Масквы, адкуль адмыслова для ўдзелу ў выстаўцы прывезлі ў Мінск унікальны помнік кнігадрукавання — пражскае выданне Бібліі Скарыны 1517 года, які

знаходзіцца ў музеі з XIX стагоддзя. Каштоўны асобнік Бібліі захоўваецца ў самых спрыяльных умовах: выданне змясцілі пад каўпаком, дзе падтрымліваецца тэмпература 15—17 градусаў і вільготнасць 50—60 працэнтаў. Аднак наведвальнікі экспазіцыі ўсё роўна могуць пагартыць старонкі рарытэта з дапамогай сучасных лічбавых тэхналогій: расіяне адсканавалі асобныя фрагменты Бібліі. Наяўнасць такога экспаната на выстаўцы ў год 500-годдзя беларускага кнігадрукавання — вельмі істотны ўнёсак у святкаванне Дзён беларускага пісьменства. Падчас адкрыцця экспазіцыі міністр культуры Барыс СВЯТЛОЎ зазначыў, што Францыск Скарына для яго — адна з найвялікшых загадак у культуры.

Абразы, карціны, нацыянальныя строі, уборы святароў, рукапісныя і старадрукаваныя кнігі, археалагічныя знаходкі — экспазіцыя аб'ядноўвае больш як 400 рарытэтаў. Пачаснае месца ў музеі займаюць пячатка Ефрасінні Полацкай XII стагоддзя і сцэнапіс Праабражэнскай царквы Спаскага манастыра ў Полацку XIX стагоддзя. Сучасныя экспанаты

Фота БЕЛТА

Найкаштоўнейшы прадмет на выстаўцы — пражскае выданне Бібліі Францыска Скарыны 1517 года, якое захоўваецца ў дзяржаўным гістарычным музеі Масквы.

для выстаўкі «Беларусь. Адраджэнне духоўнасці» прадставіў Свята-Елісавецкі манастыр.

Звярнуцца да гісторыка-культурных каштоўнасцяў краіны Нацыянальнаму гістарычнаму музею дапамаглі Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі, Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей, Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік, Гомельскі палацава-паркавы ансамбль, Музей Інстытута гісторыі НАН Беларусі і Музей старажытнабеларускай культуры НАН Беларусі.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ